

UNA ENQUESTA ENTRE LES FORCES POLÍTQUES

Navarra és Euskadi

La relació entre Navarra i la resta del territori basc és tema polèmic, en què s'enfronten concepcions polítiques i nacionals. EL TEMPS n'ha fet balanç.

Fúlvia Nicolàs
(enviada especial)

«El tema basc, en general, i la integració en Euskadi, com a opció política ben particular, ha esdevingut el problema més conflictiu, políticament i socialment, per a Navarra; origen d'antagonismes i de radicalització en les actituds i els arguments. La integració, o unió política amb les altres tres províncies basques de l'Estat espanyol, es viu en determinats sectors com un perill mortal per a l'economia, i com un fenomen d'invasió. Per a uns altres, la imperiositat de tal unió resulta tan clara que no admet discussions. Les posicions semblen irreconciliables, tenint en compte les teories sócio-polítiques que sustenten cadascuna i les insídies de certs sectors als quals afavoreix la idea de dues Navarres antagoniques».

Aquesta cita, extreta del número 3 dels quaderns *Langaia*, editats a Lizarra (Navarra), explica ben clar quina és, encara, la situació del debat sobre la identitat nacional de Navarra, debat que centra i hipoteca, en bona mesura, l'actualitat social i política d'aquesta comunitat. Als valencians, aquesta qüestió ens sona familiar. Si en el lloc on diu «Euskadi» i «Comunitat Autònoma Basca» posem, respectivament, «Països Catalans» i «Catalunya», podem trobar trets comuns entre la qüestió que enfronta, amb intensitat més o menys violenta, importants sectors socials i polítics navarresos i la que ha preocupat, i en bona mesura continua preocupant, a casa nostra.

Les semblances entre Navarra i el País Valencià, des de la perspectiva del debat sobre la identitat nacional, no són, però, tan aparents ni tan profundes com s'ha tractat de simplificar de vegades.

Vista aèrea de Pamplona, dalt. Baix, castell dels reis de Navarra, a Olite.

La Comunitat Foral de Navarra, com s'anomena dins del marc autonòmic de l'Estat espanyol, ocupa una superfície de 10.421 quilòmetres quadrats, que s'estenen, de dalt a baix, des del verd ferèctec dels Pirineus Occidentals fins al llit de l'Ebre, frontier amb Aragó. Poc més de mig milió d'habitants —509.000 l'any 1981— hi determinen una densitat de població veritablment baixa, comparada

amb la del País Valencià, i amb un dels nivells de vida més alts de l'estat. L'agricultura, per bé que ultrapassada pel comerç i la indústria, manté un considerable pes específic en l'economia, una de les menys afectades per la crisi dins de l'Estat espanyol.

Tradicionalment conservadora i rural, Navarra és governada avui pel Partit Socialista en el poder a l'administració central, si bé enmig d'un delicat equilibri polític, i gaudeix d'una heterogènia distribució de forces polítiques en el seu òrgan legislatiu, el Parlament Foral. De 40 diputats, la meitat pertanyen al Partido Socialista de Navarra-PSOE; 13, al partit antibasquista i conservador Unión del Pueblo Navarro; 8, a la Coalición Popular (AP-PDP-UL); 6, a la coalició Herri Batasuna, i 3, al Partit Nacionalista Basc.

Pel que fa a la qüestió cultural i lingüística, un 20 % dels navarresos, segons els estudis de l'Acadèmia de la

els factors polítics gaudeixen d'una presència important en les relacions socials i en la convivència quotidiana. Segons la major part de les persones consultades durant la preparació d'aquesta informació, la indiferència és un sentiment relativament estrany entre la població adulta navarresa a l'hora de parlar de política. I allí, com en alguns altres indrets, parlar de consciència nacional, de llengua o de tradició, no és fer geografia política, filologia ni etnografia. Es, per damunt de tot, parlar de política «dura».

Navarra i Euskadi

«¿Navarra és Euskadi?». A Iñaki Aldekoa, parlamentari foral i dirigent de la coalició Herri Batasuna a Navarra, aquesta pregunta li fa venir ganes de riure. «En Herri Batasuna —respon— creiem que Navarra és el nucli central de la nació basca. Fou, originalment, la seu del conjunt dels pobles bascos, i després seria el primer i únic estat basc independent de la nostra història, la màxima expressió política. Estem convençuts que no hi pot haver cap solució estable a la nostra situació que no recullga aquesta realitat, la integració de Navarra en la nació basca.» Aldekoa, que creu que acceptar l'autonomia de les tres províncies bascongades sense Navarra fou el més gran error del nacionalisme basc durant la transició, nega que aquesta siga la província —herrialde— més «desbasquitzada» d'Euskadi Sud. «Només cal tenir en compte, per a adonar-se'n, que és la província basca que menys immigració ha rebut. En termes culturals i lingüístics, i també en el nivell de consciència nacional, Navarra supera

Àlaba, que sí que pertany a la Comunitat Autònoma Basca.»

A l'altre extrem de l'univers polític, enmig de la Coalició Popular, al PDP, la pregunta de si Navarra és Euskadi ja no fa tanta gràcia. Per a Jaime Ignacio del Burgo, ex-president foral, actual diputat i protagonista d'una rocambolesca història política, «hi ha un fals plantejament quan els nacionalistes afirmen que Navarra és Euskadi, i que, per tant, el seu lloc natural és amb la resta dels bascos. En primer lloc, perquè no tot Navarra té o ha tingut elements bascos, i perquè hi ha enormes aportacions no basques. Encara que Navarra fos culturalment basca, això no voldria dir que els navarresos s'han de vincular als bascos». Navarra, segons Del Burgo, és «un poble amb unes característiques molt definides, malgrat la varietat interna, coincidents amb els límits geogràfics. Ha gaudit sempre d'institucions d'autogovern, el qual no ha perdut mai del tot, i es resisteix i s'ha resistit sempre a perdre la personalitat, a ser assimilada.» El fet diferencial de Navarra respecte a la resta de l'estat és, segons aquest diputat, «el dret foral, i no l'èuscar ni res semblant». En definitiva, i sempre per a Del Burgo, «Navarra ha estat forja de la nació espanyola, en la qual ha estat integrada sense cap mena de problemes».

Gabriel Urralburu, president del govern autònom de Navarra —la Diputació Foral— i secretari general del PSN-PSOE, eludeix acuradament pronunciar-se sobre la identitat nacional de Navarra, però esgrimeix les darreres estadístiques oficials, segons les quals «un 75 % de la població és contrària a la integració de la Comu-

Inaki Aldekoa (HB). Baix, Jaime Ignacio del Burgo (PDP).

Llengua Basca, Euskalzaindia, coneixen l'èuscar, si bé el percentatge d'«alfabetitzats» és molt més baix. La frontera lingüística de conservació de l'idioma ha anat retrocedint cap al Nord, i en l'actualitat se situa ja més amunt de la capital.

Navarra és avui, i en certa mesura ho ha estat sempre, una comunitat fortament polititzada, en el sentit que

nitat Foral en la Comunitat Autònoma Basca, i el 25 % restant reuneix els partidaris de la incorporació o d'alguna mena d'acord». El seu partit, el PSOE, trigà molt a decidir-se sobre el tema. A principis de la transició, segons ell mateix explica, encara eren partidaris de la integració de Navarra en la Comunitat Autònoma Basca. Després, però, van modificar la seua posició. «Amb el canvi d'actitud del PSOE es va inclinar la majoria social i política de Navarra en favor d'un projecte autonòmic propi.»

Els nacionalistes del PNB a Navarra, la major part dels quals pertanyen al sector dels «expulsats» ara fa més d'un any per dissensions polítiques internes, tenen molt clar que Navarra sí que és Euskadi. Koldo Amézqueta, dirigent nacionalista i amic personal de Carlos Garaikoetxea, així ho explica: «L'ésser basc de Navarra és, per a nosaltres, una realitat avalada per tota mena de raons. El desig dels nacionalistes és, doncs, arribar a constituir una única entitat política amb les províncies de la Comunitat Autònoma Basca, en la qual serà exigible el respecte més absolut a les peculiaritats de cadascun d'aquests territoris». Reconeix, però, que aquest no és encara el sentiment majoritari a la població navarresa, «i per això, nosaltres, com a partit absolutament democràtic, treballem, des de les institucions on tenim presència i des de les entitats en què podem desenvolupar la nostra tasca, per aconseguir que un dia siga la voluntat majoritària dels navarresos la que assumisca aquest desig».

El regionalisme «navarrista»

La incorporació de Navarra a la Comunitat Autònoma Basca és una possibilitat legalment prevista a la Constitució Espanyola, en la disposició transitòria quarta. Malgrat la pràctica impossibilitat que aquesta operació es porte a la pràctica en un futur proper, importants sectors de la vida política navarresa han manifestat la seua inquietud reiteradament, especialment els vinculats al sector «navarrista», encapçalat per l'antibasca Unión del Pueblo Navarro, seguida de prop per la Coalición Popular.

J. L. LARRIÒN

Inaki Cabasés, Koldo Amézqueta i Peio Ciriza, expulsats del PNB. Baix, Gabriel Urralburu (PSN-PSOE)

J. L. LARRIÒN

El «navarrisme», segons Jaime Ignacio del Burgo, que n'ha estat un dels principals ideòlegs contemporanis, insisteix en la personalitat «pròpia» de Navarra, refusa qualsevol vinculació a Euskadi i fa especial incidència, amb un constant record a l'antic regne de Navarra i les seves institucions, a tot allò que tinga a veure amb el foralisme i el dret foral. Sobre els furs de Navarra, bona part dels quals encara són vigents, opina Del Burgo que «responen all repte de la societat navarresa moderna, no són anacrònics. No sols no estan des-

fasats sinó que, a més, per la via de l'*Amejoramiento del Fuero* (aquest és el nom de l'estatut d'autonomia de Navarra), s'han adaptat a la realitat actual, i fins i tot fan que es continuen respectant coses com el règim fiscal o el règim funcional propis de Navarra, que superen, en la pràctica, els límits del títol VIII de la Constitució».

El «navarrisme», però, és un concepte elàstic, que admet en el seu si sentiments molt diversos. «Les manifestacions sinceres de navarrisme —diu Inaki Aldekoa, d'Herri Batasuna— no ens preocupen excessivament. Creiem que aquesta mena de sentiments acaben madurant, fent crisi, i n'és una bona prova el fet que gran part de les bases d'Herri Batasuna a Navarra tenen uns orígens carlins, de famílies vinculades al carlisme, al navarrisme carlista o tradicional, que després han evolucionat cap a manifestacions més modernes de nacionalisme, com succeí abans a Àlaba o a Biscaia.»

Inestabilitat política

Sobre els furs i l'*Amejoramiento* no són tan optimistes els militants del PNB i els d'Herri Batasuna. Tots dos partits, si bé amb diferents matisos, coincideixen que l'autonomia navarresa té una vida lànguida, sense com-

petències, concentrada a tractar d'aconseguir una estabilitat difícil. Sobre la inestabilitat política, cada grup en fa una interpretació diferent. Gabriel Urralburu, el president foral i secretari general del PSN-PSOE, atribueix aquesta constant fricció política entre partits i dins dels mateixos partits, que ha arribat a paralyzar durant mesos sencers el funcionament de l'autonomia, al complicat procés de transició que es visqué a Navarra. «Pel que fa a la consolidació del procés autonòmic, la situació política navarresa fou especialment complicada, amb una divisió quasi al 50 per 100 entre les forces polítiques sobre el projecte autonòmic desitjat. La modificació de la posició del PSOE inclinà la majoria social i política de Navarra a la no-integració en la Comunitat Autònoma Basca, però això no vol dir que la minoria restant acceptés fàcilment aquesta solució». Aquest seria, segons Urralburu, el principi del conflicte, que s'agreujaria després amb la forta crisi interna que la UCD patí a Navarra quan era majoritària, i que es repetiria en partits de menys incidència, com la Coalición Popular a Navarra i el mateix Partit Nacionalista Basc. Tan sols el PSOE, per ara, i Herri Batasuna, molt cohesionada, han aconseguit de resistir l'aparentment irresistible tendència a la fragmentació que presenten tots els partits, siga quina siga l'orientació ideològica, a Navarra.

Repressió i violència

L'activitat de l'organització armada ETA a Navarra contribueix a crispar els ànims polítics. Des del Partit Nacionalista Basc fins a la Coalición Popular, passant pel PSOE, l'opinió majoritària és que «el terrorisme tan sols aconsegueix fer enemics de la causa basca a Navarra», si bé l'enuncian amb més o menys virulència. Per a Herri Batasuna, l'anàlisi política de la violència és molt diferent. Segons Iñaki Aldekoa, la repressió estatal a les manifestacions del nacionalisme radical és, a Navarra, proporcionalment superior inclús a la que pateixen les províncies de la Comunitat Autònoma Basca. A les presons espanyoles hi havia, en el mes de juny de 1985, uns quaranta presos polítics

navarresos, i la xifra de detencions a Navarra propiciades de la Llei Antiterrorista fou, durant l'any passat, de 562.

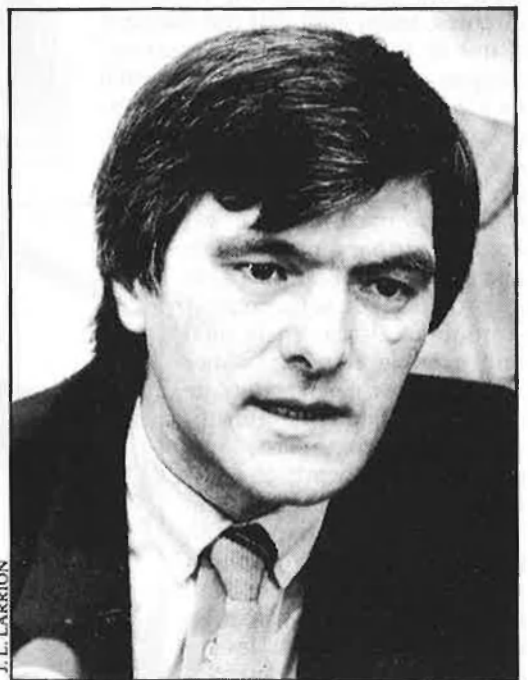
La integració de Navarra en la Comunitat Autònoma Basca és un dels cinc punts de l'alternativa KAS, la plataforma de negociacions fixada per ETA al govern espanyol com a condició per abandonar les armes.

Situació de l'èuscar

L'èuscar i el seu ensenyament, la seua difusió i la seua protecció a Navarra és un altre dels punts de fricció entre els partits polítics i les formacions socials. El retrocés que aquest

sent un capritx, des del punt de vista de l'ensenyament, perquè la major part de les *ikastolak* —centres on s'ensenya el i en èuscar— són privades, i les escasses que són públiques viuen enmig de constants dificultats econòmiques». L'èuscar no ha entrat encara en l'escola com a assignatura obligatòria, i a la Universitat de Navarra, que pertany a l'Opus Dei, no té cap presència, com tampoc a la programació «regional» de TVE per Navarra —Euskal Telebista no es pot veure en el territori de la Comunitat Foral—, i no s'empra en absolut a les institucions autonòmiques.

Tanmateix, segons han coincidit totes les fonts nacionalistes consulta-

José M. Satrustegui, secretari de l'Acadèmia de la Llengua Basca. A l'esquerra, Koldo Amézqueta (PNB), molt lligat a l'organització d'ikastolak.

idioma ha sofert en els darrers cent anys en terres navarreses —s'ha perdut en àmplies zones on sempre s'havia parlat— és qualificat per José María Satrustegui, secretari de l'Acadèmia de la Llengua Basca, Euskalzaindia, com un veritable «genocidi cultural». La *Ley d'Amejoramiento*, l'estatut d'autonomia navarrés, estableix que l'única llengua oficial a Navarra és el castellà, llevat de les zones on encara es parla l'èuscar, on s'estudiaran fórmules de bilingüisme. «Si jurídicament partim d'aquest punt de vista, imagina't quina serà la pràctica política dels partits polítics predominants a la Diputació Foral», diu Satrustegui. «En tots els aspectes —continua— som molt lluny de la normalització. L'èuscar continua

des, en els darrers anys ha augmentat enormement l'interès de la gent jove per conèixer i parlar l'èuscar, especialment en les zones on ja se n'havia perdut pràcticament l'ús. Quaranta-quatre acadèmies o escoles d'èuscar, diürnes i nocturnes (*euskaltegis* i *gaueskolas*), alfabetitzen els adults interessats a aprendre la llengua

«Tanmateix, també és molt gran la xifra dels qui, cada any, van abandonant l'idioma, dels vells que moren enduent-se amb ells formes dialectals que desapareixen, paraules, construccions...».

Un procés a llarg terme

«El treball de recuperació de l'èuscar —diu Koldo Amézqueta, del PNB, molt vinculat a diverses inicia-

tives en l'organització d'*ikastolak*—serà llarg i costós, perquè el període de pèrdua de la llengua ha estat llarg, i els inconvenients i obstacles són molts encara. De fet, per part de l'administració mai no hi ha hagut interès en la recuperació de la llengua». Inaki Aldekoa coincideix en aquesta apreciació. «Ja saps què diu el nostre *Amejoramiento*». Gabriel Urralburu, president de la Comunitat Foral, es mostra deliberadament ambigu en parlar de la futura Llei de l'Euscar que, de fa temps, prepara el seu govern: «L'única obligatorietat que la futura llei imposarà en l'aspecte educatiu és que a les zones bilingües els xiquets pugen escollir ensenyament bilingüe, si així ho desitgen, i que en la resta de Navarra hi haja suficient línies d'ensenyament biligüe per a aquells ciutadans que ho desitgen. En el territori on aquest idioma no té cap presència, som partidaris que l'administració preste suport a la demanda que pugua sorgir».

Jaime Ignacio del Burgo, per la seua banda, considera l'euscar gairebé com una resta arqueològica, una curiositat cultural. «La cultura mai no s'havia fet en euscar, ni ací ni a la Comunitat Autònoma Basca, però ara s'està mitificant amb intenció política, i es vol implantar, amb motivacions nacionalistes, fins a límits ridículs».

El debat sobre la identitat nacional de Navarra impregna cadascuna de les qüestions polítiques que van sorgint en aquella comunitat, però també, en bona mesura, les relacions socials. A pocs quilòmetres al nord de Pamplona, allí on comença la zona bascoparlant, i sobretot, a les zones pre-pirenaiques i pirenaïques, ningú no dubta sobre la personalitat basca de Navarra, com ho demostra a bastament la composició majoritàriament nacionalista dels ajuntaments i les institucions municipals. A la resta del territori, però, el debat és obert, i cada vegada més, adquireix característiques d'enfrontament generacional. Inaki Aldekoa, amb una certa ironia, ho defineix així: «Diuen que, per cada navarrès que mor, i per cada navarrès que naix, es fa una passa avant cap a la unificació política de les províncies basques. El cert és que es tracta d'un procés llarg, els fruits del qual —de la recuperació nacional del país— s'aniran veient a llarg terme, tant en el camp cultural com en el camp polític.» □

(Entrevista a Gabriel Urralburu, de Carmelo C. Ridruejo.)

Hem imaginat un objectiu fascinant:

Volem ensenyar què és l'amor al teatre als espectadors del futur que ja anem fent.

¿Què és el "Teatre dels Somnis"?

Un centre permanent de teatre per a escolars i públic familiar, per primera vegada a Espanya, a la Sala Escalante de València.

Espectacles de la màxima qualitat —produïts directament pel Centre— que s'ofereixen gratuïtament com a experiència pedagògica, per a gaudir, per a aprendre, per a participar -hi, per a enamorar-se del teatre.

¿Què és el "Teatre dels Somnis"?

La màxima il·lusió dels Teatres de la Diputació de València.

Informació: Dilluns... dimarts de 10'30 a 14'30 H.

Telfs: (96) 331 24 42/331 87 08

DIPUTACIÓ DE VALÈNCIA

© TROPPO